

Boekbespreking /// Lotte Beukman

Wil je de toon die je zingt, zing je de toon die je wilt?

/// Over het boek
Jouw Ziel wil Zingen
van Jan Kortie

Jan Kortie is 'stembevrijder'. Zijn missie is: mensen laten zingen. En niet zomaar zingen, maar dat-gene laten horen 'wat er in jou leeft'. Ieder mens wil zingen, is Korties filosofie, en ieder mens kan ook zingen, ook als hij of zij dat zelf nog niet weet.

Kortie, opgeleid als econoom, geeft workshops muziekimprovisatie, leidt popkoren en begeleidt mantra-avonden, liefst met zo groot mogelijke groepen. Hij laat mensen zingend improviseren en daardoor in contact komen met elkaar en met elkaars 'ziel'. De werkwijze die hij hierbij hanteert en die hij gedurende de afgelopen 25 jaar heeft ontwikkeld heeft hij beschreven in het boek *Jouw Ziel wil Zingen*.

De doelgroep van dit boek is nogal vrijblijvend. Het boek is eigenlijk voor iedereen; voor mensen die nog nooit gezongen hebben maar wel nieuwsgierig zijn, en ook voor beroepsmusici en docenten. Ik las het met de vraag in mijn achterhoofd: wat kan ik hier als musicus en als muziekdocent mee?

Ik kan me voorstellen dat het boek vooral fijn is als naslagwerk voor wie een workshop of training van Kortie heeft gevolgd. Het onderwerp leent zich eigenlijk niet om er alleen maar over te lezen; het proces van 'stembevrijding' moet je denk ik vooral ervaren. Het boek heeft maar liefst drie voorwoorden van diverse mensen die Jan Korties werkwijze aan den lijve hebben ondervonden, waaronder Brigitte Kaandorp. Met het geciteerde 'lied van de ziel' van Kahlil Gibran is vervolgens de toon gezet (*In de diepte van mijn ziel is een woordloos lied – een lied dat woont in het zaad van mijn hart...*).

Aan de hand van het stappenplan van het zgn. Pulsar gedachtegoed bouwt Jan Kortie zijn betoog op. De zeven 'aspecten van zinging', zoals die door de grondlegger van de Pulsar visie, Marcel Derkse, zijn ontwikkeld, vormen de ruggengraat van het boek: aanvaarden, verlangen, hopen, vertrouwen, los laten, liefhebben en bereid zijn tot het einde. Vertrouwde begrippen voor boeddhisten en yoga-beoefenaars, enigszins zweverig misschien voor de meer nuchtere musici onder ons?

Op zoek naar bruikbare inzichten kom ik in het boek toch een aantal leuke dingen tegen om uit te proberen en over na te denken:

Als rode draad in het boek fungeert de beroemde uitspraak van beeldhouwer Michelangelo: 'het beeld dat ik maak zit al in de steen, het moet alleen nog worden uitgehakt.' Het beeld kunnen we vergelijken met iemands 'Essentie', de weg te hakken steen daaromheen met iemands 'Persoonlijkheid': het masker van oordelen, regels, conventies dat ons in de weg zit.

Dit kun je als docent ook in het achterhoofd houden wanneer je met een leerling samen 'worstelt' om zijn 'problemen' te 'overwinnen' (de begrippen zet ik tussen aanhalingstekens, omdat ze nogal relatief zijn, zeker na het lezen van Korties boek. Een 'probleem' bijvoorbeeld blijkt even goed een 'oplossing' te kunnen zijn, zie verderop).

Als we bij het leren (doceren zowel als les krijgen) uitgaan van wat er al is (het beeld dat in de ruwe steen verborgen zit), en niet van een tekort, zou het (muziek) onderwijs er heel anders uitzien. In de woorden van Jan de Dreu zoals deze in het boek wordt geciteerd: *'Onze cultuur van leren vanuit tekort bergt een groot risico in zich. Mensen die systematisch op hun tekort worden aangesproken worden defensief, maken hun wereld steeds kleiner en trachten erger te voorkomen. (...) Hoeveel interessanter is het om mensen aan te spreken op hun overvloed, uit te dagen om beter te worden in waar ze al goed in zijn. Alleen zo ontstaat een mens die steeds meer autonoom wordt, die leeft van binnenuit en niet van buitenaf*. En daarbij moeten we ons dus vooral niet bezig houden met hoe het volgens de gangbare normen zou moeten klinken; dit roept alleen maar angst en verwarring op, kenmerken van de Persoonlijkheid (het steen dat nog weggehakt moet worden).

Een ander citaat, ditmaal van Beethoven: *'een valse noot zingen is onbelangrijk, maar zingen zonder passie is onvergeeflijk'*. Ieder-

een kan zingen, zegt Kortie, als je maar uitgaat van jouw eigen muziek, en niet van van buiten opgelegde regels. Ook aan een instrument kan iedereen een willekeurige toon ontlocken en daarmee improviseren. In de professionele muzikewereld moet echter alles 'foutloos' worden gespeeld of gezongen. Een kwart van de conservatoriumstudenten heeft instrument-gerelateerde gezondheidsklachten! Meer dan bijv. sport- of geneeskundestudenten.

We moeten, zegt Kortie, afleren om te veel eerbied te hebben voor het 'verplichte resultaat'; ook dit gaat gepaard met verwarring en angst. Houd je niet bezig met het gewenste resultaat, maar verwonder je over wat zich voordoet in het hier en nu, over het geluid dat je zichtbaar op dit moment wilt voortbrengen. Zeg 'ja' tegen alles wat zich aandient (lees: tegen elk geluid wat je zingend of spelend voortbrengt).

Het is modern, zegt Kortie, om een probleem als uitdaging te zien. Zelf gaat hij liever nog een stap verder: het *probleem is een oplossing*, namelijk voor een wezenlijker probleem. Heb je bijvoorbeeld een hernia waardoor je niet kunt werken, dan geeft dat je tijd en rust om te ontdekken dat je al die tijd werk hebt gedaan dat helemaal niet zo goed bij je blijkt te passen. (In gedachten vertaal ik dit naar wat ik bij mezelf soms als 'probleem' ervaar: een valse noot. Betekent dit dat ik eigenlijk op zo'n moment geen 'echte' toon speel, geen toon die uit mezelf komt, maar een die een verplicht resultaat moet hebben? 'Wil de toon die je zingt', zegt Kortie, in plaats van 'zing de toon die je wilt'. Of om met Epicurus te spreken: *'leer te wensen dat alles precies verloopt zoals het doet'*). Kortie: 'De mooiste muziek ontstaat niet als de musicus zijn best doet om alles goed te doen, maar als de musicus zichzelf geeft' – dit lijkt een open deur, maar in een lessituatie zouden we ons dit best wat vaker voor ogen mogen houden. Het verbeteren van je tech-

niek en die van je leerlingen is niets anders dan het verbreden van het kanaal waardoorheen ieders innerlijke waarde kan stromen.

Oefeningen

Moed is besmettelijk, staat ergens in *Jouw Ziel wil Zingen*. Ook als je het uit de context haalt (namelijk: stemimprovisatie moet je leren durven) vind ik dit een mooie kreet. In het boek wordt een aantal oefeningen beschreven die in een workshop 'stembevrijding' aan de orde komen. Bijvoorbeeld: het zingend improviseren van je eigen klaaglied, zoals een fadozangeres die zonder reserves haar ziel bloot legt zonder zich te bekommeren om valse of ruwe tonen. Klagen werkt 'homeopathisch' op verdriet; door het te uiten gaat het over. Bovendien klaag je ook voor de ander, je toehoorder; herkenning scheidt een band...

Een andere oefening: zingen op het woord 'ja', terwijl je ook werkelijk 'ja' bedoelt (ik deed dit spontaan bij een meningsverschil met mijn 11-jarige dochter; ik zong 'nee' en zij zong 'ja'). Het werd een vrolijke compositie, doorspekt met de nodige humor, en het werkte inderdaad bevrijdend!).

Of: zing je eigen naam, en ervaar 'ik zing dus ik ben'. Opmerkelijk vind ik, althans in eerste instantie, Korties bewering dat wanneer je een duet zingt of speelt, je je in de eerste plaats *niet* aan de ander moet conformeren, de ander *niet* alle ruimte moet geven. Conformeren is weliswaar contact maken, maar slechts op Persoonlijkheids-niveau. Dat kan comfortabel aanvoelen, tot dat een van beiden er doorheen breekt en zijn Essentie laat spreken. De vraag is dan: word je door de ander uitgenodigd om je eigen weg te gaan, of word je daarvan afgeleid, daarin geremd? Je

moet je eigen ruimte durven nemen, dan ontstaat er ook ruimte voor de ander; 'er is nooit tekort aan ruimte'. En inderdaad zijn dat de ultieme samenspel-momenten: als je zelf een initiatief neemt, iets in gang zet, en merkt hoe je daarmee je ensembleleden ruimte biedt om zich ook te laten horen. Of als een samenspeelpartner de aandacht naar zich toe trekt door iets op een opmerkelijke manier te spelen, waardoor er voor jou opeens ruimte ontstaat om daarop te reageren en zo een dialoog aan te gaan.

Wat na het lezen van het boek bij mij blijft hangen, en wat ik ook als 'handvat' bij lesgeven en spelen meteen blijf te kunnen toepassen, is de gedachte *'deze noot wil gespeeld worden'* of: *'ik wil deze noot nu spelen'* (of die noot nu van jezelf is of van een componist). Deze gedachte geeft een hele sterke focus. Timing en intonatie gaan daar onmiddellijk op vooruit, zowel bij mijn leerlingen als bij mezelf!

Zoals Jan van den Berg in een van de drie voorwoorden zegt: 'ik hoop dat dit boek velen, vooral ook beroepsmusici, zal inspireren op zoek te gaan naar hun eigen muzikale bron of – beter nog – de weg zal wijzen naar een workshop of cursus van Jan Kortie. Want eigenlijk kun je het uit een boek niet leren'. Een idee voor een ESTA-dag wellicht?

Jan Kortie - *Jouw Ziel wil Zingen Over de vreugde van Stembevrijding* Uitgeverij ten Have (2010) Voor meer informatie over workshops e.d. zie www.jankortie.nl